

LA LLEGENDA DE SANT GUILLEM DE COMBRED

ALT VALLESPÍR.

A nostre llorejat poeta català Mossen Jascinto Verdaguer.

EN la vessant oriental del Canigó, sobre un de sos poderosos estrebs format per lo pich de *Tretzevents* (2780 d' altitut), á milja montanya, allà hont s'acaban las feixas de conreu y comensan las fajosas, y mes amunt las clapissas, esllavissadas xaragalls, limit de la vegetació arborescent, l' excursionista, que recorre eixa hermosa montanya, trobarà una capella que ben cert li cridarà l'atenció: es l' ermitatge de *Sant Guillém de Combred*.

Prop la capella hi ha una casa de pagés solitaria quals masovers cultivan sègol y trumfas en feixas escalonadas, sostingudas per parets, pera aprofitar la poca terra vegetal que los ayguats s' en arrossegan rost avall. La capella de Sant Guillém situada al cim de la serra, se trova no lluny del torrent de *Comalada* quals fonts venen del estanyol de la *Portella* de Canigó, collada formada per los puigs de *Sethomes* y *Tretzevents*. L' estanyol de la *Portella* ó de *Comalada* te una configuració singular: situat al cim mateix de la collada, forma un gorch rodó de 13 metres de diàmetre, de gran fondaria, com un embut, sempre plé d' aygua; en lo fons s' hi veuhen trossos de glas que donan á l' aygua un color d' un blau verdós. De l' altre vessant de la collada, se baixa á la hermosa vall de *Cadi*, ab sos estanyols llegendaris, al peu del altívol pich de *Balatg*.

LA RENAIKENSA.—Any XVI.

La capella de Sant Guillelm es de remota antiguetat; sas parets y volta tenen un metre d' espessor; son teulat cobert de llosas groixudas; sas finestras son forats á la paret, sa portalada baixa, tosca, sense cap estil. Sobre 'l teulat, entre dos murs d' un metre d' alsaria, está posada una campana que sembla una mitra de bisbe; té lo só d' una grossa esquella de remat que 'ls pastors ne diuhen *borromba*. L' interior no ofereix res de particular: un retaule antich toscament treballat ab una petita estàtua del Sant que porta casulla ab una palma á la mà dreta, y á la esquerra, reblincada sobre son pit, un niu ple d' aucelets que trauchen lo cap.

Lo dia de son ajut, á 28 de Maig, no hi falta gran concurrencia de gent de tota la comarca, en particular de Montferrer, Serrallonga y Prats. La devoció á Sant Guillelm es gran. Los pagesos l' invocan contra llamps y pestes, com á Sant Roch.

A l' altitut hont se trova la capella (1500 metres,) se veu gran extensió de país, lo panorama es grandíós. Prop la capella hi ha una font ombrejada per faigs seculars, d' una aygua molt freda; los pagesos diuhen que fa venir fam. Es á l' entorn de eixa font que lo dia del aplech los romeus hi fan la dinada ab molta alegria y cantarellas.

Donadas eixas explicacions, contarem la llegenda de *Sant Guillelm de Combred*.

Envers l' any 600, avans que la invasió dels alarbs hagués obligat als montanyesos de nostras comarcadas á refugiarse en los cims escabrosos del Pirineu, la montanya de Canigó era un desert espantós; sos boscos baixavan fins al plá; sols lo rugit de las feras torbava lo silenci d' aquellas soledats. A voltas se presentavan al peu de la montanya mónstruos diformes que portavan l' esglay en las masias y poblacions. Las fadas eran mestressas y senyoras de tota la montanya. Tenian llur palau en la vall de *Cadi* guardada per un drach que no hi deixava penetrar á ningú.

Cada vegada que las bruixas rentavan la bugada en los estanys de *Cadi*, lo cel se cobria de negras bromas, y la tempesta de llamps y pedregada portava la desolació en las ricas planuras del Rosselló y Ampurdá. Desgraciad lo pastor que s' hagués atrevit á volguer penetrar en lo reyalme de las bruixas, ell y son remat eran tots devorats pel drach. La gent de la plana, al veurer la neulosa montanya de Canigó, sas cloteradas y negras boscurias; al sentir á retrunyer los ronchs de la tronada, se senyavan presos d' esglay.

En aquell temps, esdevench que un sant home fugint del mon, volguent viurer ab reculliment, y dedicarse á la penitencia, surti de la vall d' Arles, trepant aquellas alturas, cercant un lloch ahont pogués fer sa estada y acabar sos dias en gracia de Deu.

La presencia del Sant produhí en lo palau de las bruixas un re-bombori espantós. Corrian com fúrias, los cabells erissats, los ulls espurnejant, llansant grans crits, del pich de *Balatg* als pichs de *Tretzevents* y *Sethomes*.

Las negras bromas de Canigó, impel·lidas per vent de tempesta, s' arrossegan á mitja montanya, ficanse dins las fondaladas, atormen-tadas, topanse entr' ellas, arrodonintse en formas fantásticas, desfentse en colossals borralls esfilagarsats que pujan á gran altura. Lo dia s' enfosqueix, los llamps encenen la montanya de llur fulgurant resplandor; tot retruny del espatech dels trons; la terra tremola... Sant Guillelm dins la tempestat, rodejat de foc no s' espanta; un ángel invisible lo guia... continua amunt.

Al arribar á l' estanyol de *Comalada*, portal del palau encantat, Sant Guillelm senti rugits espantosos. Lo drach, rodejat de las fadas enverinadas, se li presenta á la collada, la boca oberta, ensangrentada, flamejant, sa cúa escatosa reblincada com la de l' escorpí... Sant Guillelm, al veurer aquella fera horrorosa, recula d' espant; l' ángel lo reconforta donantli sa fulgurant espasa. Llavors, plé de coratge, en-vesteix resoltament lo drach que fuig acobardit vers lo terrible avench del puig de *Balatg*; Sant Guillelm lo consegueix á la vora del precipici, y donantli gran colp d' espasa, lo precipita dins l' abisme.

Las fadas presas d' esglay fugiren en tropell, unas vers los gorchs de *Carença*, altrás se capbussaren dins los gorchs de *Cadi*.

*
*
*

Lo puig de *Balatg*, per la part nort, es tallat á pich. Lo precipici forma com una ferradura de 300 metres d' altura. Al fons hi ha una congesta que no veu casi may 'l sol; no més per Sant Joan y Sant Pere que sos raigs, lliscant á través d' aquellas colossals murallas, venen á llepar durant una hora la superficie del glacer. A son extrem inferior s' hi veu un llach d' aygua verdosa ab crostons de glas. La gran congesta d' aquell avench es lo llénsol baix lo qual está sepultat lo drach aterrat per Sant Guillelm. Los pastors de Canigó asseguran que, durant las tempestats, se senten encara los brams del mónstre que fa retrunyer l' espantós abisme.

Després de sa victòria Sant Guillelm feu gran penitència. Vivia dintre una cova alimentantse de llagostas, molsa y arrels. Pero com á l' hivern la terra era coberta de neu, s' hauria mort de fam; llavors los isarts y daynas baixavan de las alturas fentli conversa; las femellas li oferian sas mamellas plenas de llet que munyia y així s' alimentava.

Una de las coplas dels Goigs de Sant Guillelm diu així:

Per Jesucrist aborrireu
tots los gustos d' aquest mon
que á l' ànima amarchs son,
sols á la fam subsistireu
ab la llet que conseguireu
de dos daynas visitat.
Siau nostre llum y guia
Sant Guillelm nostre advocat.

A l' estiu los pastors admirats de sas virtuts lo visitavan, y fou tanta la nomenada que adquirí que, de tota la montanya de Canigó, venian á escoltar la divina paraula.

Vegent la pietat d' aquells montanyesos, lo Sant resolgué construir una capella. Tots l' ajudaren. Quan fou acabada trovaren que 'ls hi faltava una campana per cridar los pastors á la pregaria y tocar á mal temps pera fer fugir las tempestats.

Allavors Sant Guillelm se dirigí vers la farga de *Valmanya*, poblet situat al peu de la montanya. y demaná als fargayres que per l' amor de Deu li fessen una campana.— No tenim pas la costúm de treballar per res, li respongueren; ja que no la podeu pagar feula vos mateix. Lo Sant se posá en pregaria y dirigintse envers la fornal, prengué un grapat de ferro fos, lo pastá ab sas mans y prompte ne feu una campana. Los fargayres, al veurer aytal miracle, se postraren á sos peus demanantli perdó y lloant ab ell la gloria de Deu.

Dihuen los goigs:

Feréu ab las propias mans,
mentres bullía lo ferro
la campana que es desterro
de nenla, pedra y llamps

vergonya dels artesans
y gloria d' eix lloch sagrat.
Siau nostre llum y guía
Sant Guillelm nostre advocat.

Dech reproduhir aquí los hermosos versos del cant quint del poema *Canigó*.

Lo comte Tallaferro va com lo vent
volant per las alturas del Pirineu,
Tan bon punt ahí vespre deixá l' aplech.
següirenlo 'ls fallayres en reguitzell;
sou fills d' eixes garrotxes, tots sapadenchs
germans de las alzinass y dels abets.
Per la porta forana baixa á Castell
se 'n puja á Marialles y Collet Vert;
tot faldejant la serra de Tretze vents,
s' atura en l' hermitatge de Sant Guillelm.

Sant Guillelm s' está dintre, pregant á Deu,
en creu alsats los braços los ulls al cel.
Trau lo cap á la porta tantost lo sent:
—¡Oh compte Tallaferro no us atureu
que 'ls sarrahins saquejan Elna y Ceret.
Més véus aquí una espasa que es de bon tremp:
de Castelló en lo siti la duya Otger:
Otger mori en braços d' un avi meu
que de l' espasa feuli gentil present;
reliquias de Sant Jordi té dins la creu.
«No la doneu, li deya, sinó á un guerrer
que talla 'l ferro verge com brots de cep.»
Preneula, Tallaferro, no us atureu. —
Lo compte no s' atura, deixa 'l bon vell,
que aixeca 'l toch solemne de somatent.
La campana ab que hi toca no es de gran preu
no es de coure, ni bronzo, d' or, ni d' argent,
sinó del millor ferro d' aquells meners;
en ella no s' hi veuben colps de martell,
solo s' hi veuben ditadas del penitent.
Un dia aná á la farga de Montferrer:
— Fargayres, bons fargayres, així us guard' Deu

com jo he feta una hermita dintre 'l desert;
 Les portes son de roura, l'altar de teix;
 Sols me falta una clotxa per son cloquer;
 podria en las tempestas toca' á bon temps,
 y en las guerras de moros á somatent.
 ¿Per fèrmela de ferro me 'n donareu?
 —De la fornai prenèusel, está bullent.—
 Posant la mà á la fosa, lo sant se 'l pren:
 lo pasta com sa terra, lo terricer,
 d' una mitra donantli l' ayre y cayent.
 Prometença que feya 'vuy la compleix
 alsant lo coure als moros, com al mal-temps.

Se veu que Mossen Jascinto Verdaguer no ignora cap de las llegendas de nostres Pirineus, está ben enterat de totes.

La campana pastada pel sant es la del teulat de la capella que te forma de mitre de bisbe y só d' esquella de remat; es toscament feta y s' hi coneixen las ditadas del Sant.

La capelleta, que per cert ha d' esser antiquíssima, es la mateixa que fou construhida per los pastors y Sant Guillém. Aquest any al anarhi, hi vaig descobrir una creu de coure bisantina de 0'23 m. sobre 0'20 m. incrustada de pedras transparents blavas y rosas, gastadas per la vellura.

Los pastors dihen que las bruixas que se capbusaren dins los gorchs de *Cadi*, després d' haver Sant Guillém aterrat lo drach, tot sovint trauben lo cap y fins s' atreveixen á pujar fins á la *Portella*; pero que al ovirar la santa capella, tornan capbusar depressa com granotas esporuguidas.

La Montanya de Canigó es guardada per dos sants: Sant Martí gloriós en la vessant Nort, y Sant Guillém en la vessant Sur. Baix llur protecció los esperits infernals han fugit. A l' estiu los pastors recorren ab sos remats las altas serras floridas y regaladas. Los montanyesos del Conflent pujan al monastir enderrocát de Sant Martí; y los del Vallespir á l' ermitatge de Sant Guillém, en alegres comitivas. Los écos de la montanya repeteixen las tronadas de llur cansó preferida, ver ranz anyoradís que lo montanyés, lluny de sa aymada montanya, no pot sentir cantar sense que li vingan las llágrimas als ulls.

Montanya regalada
 es la de Canigó

coronada de plata
 y vestida de fiors.
 ¡Adeu, adeu, montanya
 hont he deixat mon cor!....
 Al pensar jo ab ella
 ne ploro de tristor!...

* * *

Ara, pera acabar, deixém la llegenda pera donar algunas apuntes arqueològicas sobre l' eamentat Santuari:

L' ermitatge de Sant Guillelm estava avans baix la invocació de Santa Maria Magdalena. Fou donat al monastir d' Arles lo dia de calendes d' Octubre de 1195 per en Guillelm II de de Ceret, bisbe d' Elna (P. Puiggari, catàlech dels bisbes d' Elna.—Marca, Apèndice Col 1383.)

En la Galla Cristiana (col. 1087, tom. VI,) se llegeix lo següent:

Anno 1195 decimo quinto Philippi regis Calendis Octobris Guillelmus Helenensis episcopus eidem abbati (scilicet Roberto II) constr. ecclesiam S. Mariæ Magdalanae de Combred cum omnibus pertinentiis.

Sta. Magdalena de Combred havia d' esser, en aquella època, més que un ermitatge, si nos hem de referir al mot *ecclesia* y á una notació escrita en lo missal d' Arles (sigle XII,) que nos diu que lo mateix Robert II, se despené á favor de Deu, de *Sta. Maria Magdalena de Cumbred*, y de Sant Guillelm *confessor de Crist*, y de Guillelm capellá del dit lloch, d' una gallina de cens, per la vinya de las *Quareres*.

Es probable que fou de resultas de la donació del bisbe d' Elna que, á Sant Guillelm, se l' associá á Santa Magdalena; pero no es cas aqui del Sant ermitá de la llegenda que no crech haja may existit, pero si de *Guillelm de Gellone*, duch d' Aquitania, que vivia del temps de Carlomagne, y que, després d' haberse fet célebre en la carrera de las armas, acabá sos dias fent penitencia en lo monastir de *Gellone* que havia fet construhir. Sa historia y las novelas que s' escrivieren referentas á eix héroe son prou conegudas. Fou lo pare de Gaulcem, lo primer comte del Rosselló del qual s' ha ja fet menció; y no duplo pas que no fós lo patró del bisbe Guillelm II y de l' iglesia de *Combred*. Lo Martirologi romá no 'n fa esment; pero sa festa es marcada al 28 de Maig en la Martirologi benedicti, com també en lo missal de l' esglesia d' Arles.

Lo nom de *Combred* es lo de un corregot que devalla prop de l'ermitatge, lo qual se junta ab lo torrent de *Comalada*.

En lo llatí de la Edat Mitjana *Combra* y en Francés *Combre* vol dir resclosa ó taparada construhida en corrent d'aygua pera agafar peix. ¿Qui sab si prop de la hermita hi hauria existit una bassa ó viver pera agafar truytas?... Aixó de buscar la etimología, ja es més dificultós, y parlant de temps tan remot prompte tornariam á caurer en la llegenda. Donchs nos ho deixarém córrer.

C. BOSCH DE LA TRINXERIA.

La Junquera 21 de Novembre de 1886.

LO CASSADOR D' ANECHS SELVATGES

FÁBULA ROSSELLONESA

Era en temps de fredors, de neus y de geladas;
Llavors en rengs pressats qu' en dirian armadas
passan, vinguent del nord, vers un clima més dols
d' aucells de tots colors innumerables vols.

Los ànechs son entr' ells per cert cassa molt bona
y que paga ab profit la pena qu' ella dona
si surt lo cassador content de poth y hó
reprimint lo desitg de omplir be son sarró.

Aixís no ho sabé fer un meu conegut metje:
d' un gros vol d' anegots haguent trobat la petje;
desitjós de tenirnt no sols per un sopar
més encara si 's pot per posarn' á salar,
buscá dins son esperit un medi infalible
d' agafar tot lo vol d' un sol cop de filat.

Alguns hagueren dit qu' aixó es impossible;
així no ho crègué ell. Un cargol enfilat
per un am á l' extrém d' una llarga cordilla
fou per ell disposat de tal modo pel sol
que quan en eix endret baixaria lo vol
vinguessen anegots cada hú á la fila
engolir per llur torn lo sobre dit cargol.

LA RENAIXENSA.—Any XVI.

Tal dit, tal fet; baixant ab molta pressa
 tot apretat qu' estava per la fam
 vers lo banyut que llaurava sens fressa
 un ànech engoli cargol, cordill y am.
 L' estómac del aucell encara qu' endurat
 trobá que l' esmorsar pesava en demasia;
 y mentres lo cassador, lo cor plé d' alegria,
 perquè no s' escapés l' infelís agafat
 á la mà, ab sis torns, lo tenia lligat.
 Per desfers del cargol lo captiu s' espremia;
 á la fi forsejant se 'n vejé deslliurat
 l' altre captiu també, ab l' am y la cordilla,
 al surtir l' esperavan un segon afamat
 que tenia ab la fam l' animeta sensilla.
 Lo cassador content doná sis torns de més.
 Havia pas finit qu' un tercer era prés.
 Lo succés pels humans es l' oli su la flama :
 Per ser ell satisfet lo desitg s' enflama.
 Tres ànechs! jaes guapet! més quatre ¿qu' en direu?
 que quatre no es res, qu' en cal cinch? qu' en cal deu?
 !qu' en cal cent?... Los haurás, golut fora de mida!
 més perillas pagar molt car la teva eixida.
 Molts altres antes tú ja s' hi han enganyats :
 quan creyan agafar han sigut agafats...

• • • • •
 ¿Digaume ¿qué pot ser aquella cosa estranya
 que dalt de la montanya
 va pels ayres volant?

M' apar son anegots; y detrás ¿qué passejan?
 ¿qué pot ser aquest any volen que la gent vejan
 dels ànechs lo gegant?

Vos en riheu! ... més no 'n té ganas
 aquell qui corre en mala sort,
 quàn ja creu ohir las campanas
 que tristament ploran sa mort.
 Era 'l cas per nostre compare
 qu' havém deixat
 tot ocupat

als ànechs ja captius n' ajustar més encara.
 A la fi s' altura; més quan tirá vers ell

lo cordill, espantats los ànechs s' envolaren,
remolcant dins llur vol, així com un aucell,
lo cassador del qual perillava la pell,
sens poder deslligar los torns que lo lligaren;
per cada anegot pres n' havia donat sis.
Quan valdria millor tenir lo sarró llis
que de fer per tan alt una marxa forsada!
No l' hi pendrian, no, ja ho crech, altra vegada!
aquest colp està fet, no hi ha pas remissió,

Las orellas li xiulavan.

Los ulls li berbillejavan.

Més, sens prestar atenció

als llantos y sospirs que 'l penjat proferia —
endevant! endevant!..., y ja no 's descubria
que l' estesa del mar!... Quina posició!
dir los camins que feu y sos pensaments tristos,
mentr' anavan passant per llocs que may s' han vistos,
seria molt penós. Solzament, quan en fi,
d' aquest passeig estrany hagués vist ell la fi.
Dins son llit se trová; vegé que somiava;
y mentres se felicitava,
cregué llegir d' un ull mitg tancat mitg obert:
aquell que tot ho vol molt sovint tot ho pert.

JAUME BOIXEDA Y VALLS.

¡CARITAT!!

Era una nit d' hivern, lo fret glassava ;
una capa de neu arreu se veyà
y un vent fort, de llevant, tallava 'l rostre
y 'ls arbres tremolar ab fúria feya.
¡Tot era soletat, ! núvols cubrian
la capa d' aquell cel avants blavenca
y ni tant sols pel mon á eixi gosava
ningú; tothom temia á la tempesta.
¡Més, no tothom! dich mal, que tendre noya
més morta que pás viva, arropadeta
y cobertas de neu sas vellas robas
caminava en fangosa carretera.
¡Descalsa!... ¡àngel de Deu! plorosa y groga,
tapada ab un mantell de roba negra,
y feble per la fám, al vent donava
sa entreteixida y rossa cabellera.
Al poble 's dirigia, que, cap casa
per refugi trobava la pobreta
hont recullir volguessin sa desgracia ,
hont socórrer volguessin sa miseria.
Molt trista caminava tot sufrintne
del temps la crueltat, y ni una queixa
llensavan los seus llavis, y son ánima
per la fám comensava á sentirs feble.

Cercant la caritat, de vila en vila
tal volta per sa mare anava ab febre,
morint de defallida, grochs sos llavis,
buscant d' algun mortal una moneda.
¡Aucell que mort glassat de son niu càune
y al veure 'l en un plor se desfá ella
pensant que igual la sort li pot pervindre
y deixarà á sa mare en la vellesa!
Camina gemegant, de mica en mica
reposa en algun trós de neu; y prega
perqué l' Omnipotent deixi tornarla
ben prest á n' el costat de sa mareta.
De prompte un gran soroll ne sent la noya
que una esperansa en lo seu cor fá neixe:
la vista fixa á un punt, y una carrossa
ovira al altre cap de carretera,
tirada per un tronch d' arreus riquissims
que á n' ella 's dirigeix á tota pressa...
y esclama ab vera fé aquella infelissa:
—¡gracias, Senyor! los pobres de tu esperan! —

.....
¡Més ay! passa com llamp l' aytal carrossa!
y ni tant sols repara en la pobreta
lo qui, sens sentiments, de desde dintre
¡¡arrea!! al criat diu ab veu potentia.
Desesperada y ja mitj morta crida
la noya al potentat: —¡Senyor, salveume,
que aquí 'm moro de fám, que 'l fret me glassa;
reculliume senyor,... ¡pietat!! . y, ¡¡arrea!!
torna á manar, sense gens compadirse
dels plors d' aquella noya en la miseria...
¡Y 'l cotxe rodolant per la neu blanca,
s' allunya... ja no 's veu!!!... y la nineta
sens gota d' esperansa, plora, plora...
y un aucellet glassat ne cau en terra...
y 'l fret més vá creixent..., la fám ab fúria
lo cós d' aquell infant ¡oh Deu! doblega.

.....
La nit se vá atansant, ¡qué pahorosa!
gelada com d' un mort la má n' es freda,

¡Tot es horror! los llops banquet preparan
y un cós van descarnant en las tenebras.

.....
¡En vá la caritat ha estat cridada
pels nobles sentiments de la miseria!
ré hi ha pogut la veu de la desgracia...
y llágrimas de fel plora 'l poeta!

JOAQUIM AYNE Y RABELL.

San Pol de Mar, Octubre, 1886.

FREDOR

Quan la neu de la ibernada
s' haje en terra ben gelada
y per tot reste fredor,
lo meu cor ple de tristesa
veurà alli sa imatge impresa
puig es neu tot lo meu cor.

Quan del cim de las teuladas
las aus fugen valotadas,
ab l' oratge turbador,
ne farà'l cor remembransa
de que fugi ma esperansa
en brassos de la dissort.

Quan tenebras de tempesta
congriantse ab veu feresta
la terra estemordirán,
lo meu pit plé de tristura
veurà fosca sepultura
ahont mas penas finirán.

Quan ne brande una campana
y al bell fons de la fossana
hi enterren un cos de neu,
no 'm porteu una corona
faels amichs, sols una estona
reseau alli, en nom de Deu.

JAUME NOVELLES DE MOLINS.

LA PESCA DE NIT

Premi dels atributs de la música en plata y or en lo Certámen de Girona 1886.

CORO Á VEUS SOLAS

La lluna plateja las aigües calmosas
del mar adormit,
las brisas s' escámpan suáus y aromosas;
qu' es bella la nit!
Los peixos boquejan sortint á la plana
del mar rellescós;
qu' es bella la platja, la nit qu' es galana,
lo cel qu' es hermós!

• La llum incerta
de nit calmosa
del llit desperta
la colla ayrosa
de pescadors;
la brisa es fresca
revifa 'ls cors:
au! á la pesca
qu' ha sonat l' hora,
la barca enfora
bons remadors.

Los arréus preparan:
 los galls, los bernolls,
 l' orsera, las pessas,
 l' esqué y picarol.
 Minyons, á la barca!
 'ls crida 'l patró;
 parpals á la sorra,
 poséu lo timó.

Las sirgas deslligan á l' hora
 qu' enséuhan los rústechs parpals,
 la barca enfora
 y ja sardinals!
 au! are vâ!
 ja es feyna feta
 veyéu? ja está!
 la xarxa tinguéu ben desfeta,
 desféu lo llevant,
 gira á la dreta,
 tira á llevant.

Endins la barca empesa
 s' allunya dels sorrals,
 lo remiljé ab llestesa
 endega los fanals;
 ja pésquin á l' encesa
 ó fagin sardinals
 farán la feyna bona 'ls remers
 que tots son joves, forts y sancers,
 honrats, briosos y feynaters.

Quan calan de bon brás
 s' hi posa 'l vell patró;
 la mar tranquila está,
 deslligan lo timó
 y 'ls coves tiran dintre del mar,
 posant l' esqué
 als *ams* hont prompte s' ha d' agafar
 lo peix primer
 que ha de fer l' olla

que 'l cap de colla
sempre sol fer.

De tráfech no 'n falta
si sobra delit;
la lluna es ben alta,
es clara la nit,
be 'n dona de llum
y un jove 's consum,
un jove qu' estima
y 's calma 'l doló
mentre 'ls vímets dels coves aprima
cantant ab bon tó
aquesta cansó:

Dolseta aymía
dolseta amor,
quan vinga 'l día
ple d' alegría,
rich de perfum,
vindrá mon cor
á dirte, hermosa,
la pena febroso
que tant me consum.

Vetlla San Pere
al pescador,
que atent espera
la llum primera
del bon matí,
perque mon cor
vindrá ahont reposas
á dirte las cosas
qu' ell sols te sap dí.

Lo patró l' ha destorbat
que la xarxa es tota plena
y del peix més estimat,
y 'l minyó sapat y brau
penja l' art en l' alta entena
en l' entena de la nau.

Y rema, rema cap á la platxa
qu' es fresca y bufa sobre la vela
la garbinada
y á Orient clareja débil celatje
que á las estrellas y lluna entela
y vé calmosa la marinada;
rema que rema
bon remador,

que ja t' espera
sobre la sorra
que 'l sol de días escalda y torra,
la teva vida,
la teva amor.

Y 'ls crits d' amorra! y d' atraca!
arriban á la barraca
qu' arrán d' onada s' alsa plascenta
y surt de dintre, boja y contenta,
de fills y esposas la professó
per veure 'l peix de plata
de fina y blanca escata
com belluga en lo sarró.

Y la barqueta—sobre la sorra
de cop s' amorra—ab fort cruxit,
y la quitxalla—á dalt s' enfila
y 'l peix vigila—ple de neguit.

Lo sol ja desperta l' onada calmosa
del mar adormit;
la calda s' escampa en la platja vistosa
y salta á l' arena la gent trevallosa
que ha fet be la tasca en la pesca de nit.

ANTONI BORI Y FONTESTÀ.

MAL TEMPS

RECORT ALS NÁUFRECHS DE VILANOVA

I

Bella es la nit: brillant ufana,
sobre la costa catalana
vessa la lluna sa claror;
juga ab sos raigs festiva l' ona,
y son mantell lo cel li dona
brodat d' estels de plata y or.

Com lo colom á sa femella,
á la del Nort gentil estrella
ronda lo Carro ab majestat;
y ab son gran vel la Láctea Via
marca 'l camí que al home guia
á sondejar la immensitat.

L' ona tan sols, pel vent bressada,
ab sa remor, enjogassada,
torba 'l misteri de la nit:
com un joyell la mar fulgura:
sembla l' espill de la Natura
hont s' enmiralla l' infinit.

II

Surten las barcas pescadoras
cap á sa tasca, voladoras,
sobre las onas rellicant:
velas y pals lo vent assota;
y los ruixims, bota que bota,
per sobre l' orla van saltant.

Roban lo cor per ben talladas
 duas del bou que van manadas
 desde fa temps per vell patró,
 que, desde popa d' una d' ellas
 pegant ullada á las estrellas,
 ab má colrada du 'l timó.

Tot los minyons que las tripulan
 son de bon tremp, y may reculan,
 mal que s' arrisquin á morir:
 mes d' una volta á duas brassas
 han vist la mort, y á llargas passas
 á cops de remps l' han fet fugir.

Ja van las barcas acostantse;
 ja son á tret; ja, un cap donantse,
 fan la calada 'ls remitjers:
 l' art en lo fons ja s' arrossega,
 y sorra y peix tot ho arreplega
 com un avar los seus diners.

Y mar endintre, de borina,
 van rumbejant vela llatina:
 xucla la pipa 'l vell patró;
 y, ab veus robustas y pausadas,
 al bressoleig de las onadas
 canta 'l jovent eixa cansó:

«Lo pescar es nostra vida:
 ni 'l treball nos intimida
 ni 'ns espantan los perills;
 que la mar, revolta ó mansa,
 dels vellets es l' esperansa,
 es lo pa de nostres fills.

¡A pescar!

¡Visca la mar!

Tenim pares que 'ns anyoran,
 tenim donas que 'ns adoran,
 y fillets bonichs y ufans
 que 'ns endolsan l' existencia;
 y es llur sola providencia
 lo vigor de nostras mans.

¡A pescar!

¡Visca la mar!

¿Y si un jorn, per sort malvada,
eixa mar tan estimada
se tornés nostre fosser
y 'ls anés la fam darrera?
¡Bah! tornem á la fatlera
com si aixó no pogués ser..
¡A pescar!
¡Visca la mar!

Lo pescar es nostra vida:
ni 'l treball nos intimida
ni 'ns espantan los perills;
que la mar, revolta ó mansa,
dels vellets es l'esperansa,
es lo pa de nostres fills.»

III

Cap á la tarda tot ha mudat:
uns grops negrosos de tempestat
s'extenen prompte tapant lo cel;
ab fortas ratxas bufa 'l mitjorn
com si grapadas portés de gel,
y las parellas van de retorn.

Las onas s'inflan; regolfa 'l vent:
la pluja arruixa com un torrent
las pobras barcas dels pescadors
sotraqejadas pels cops de mar;
y al lluny se senten aterradors,
tot acostantse, los trons bramar.

Cap á la platja la vila en pes
corre á saberne la sort quina es
de las parellas que van sortir:
més fort que l'ona cada cor bat:
tothom aguanta lo seu respir
mirant las barcas ab ansietat.

Las unas logran burlar la mort;
altras encara s'aguantan fort
de las onadas al bes fatal;
altras, la quilla mirant al cel,

als pobres náufrechs aguantan dalt
de sa sort trista bevent lo fel.

En tant la fosca se va ajeyent
sobre la costa; no para 'l vent;
sona terrible la veu del tró;
lo llamp serpeja sense parar,
y á sa llum blava, que causa pó,
encara als náufrechs se veu bregar.

IV

Bell dematí: la mar s' aplana;
sobre la costa catalana
llausa lo sol sas cintas d' or;
juga ab sos raigs inquieta l' ona;
y com á rey l' espay li dona
célich dossier de blau color.

Presa del pánich n' es la vila:
ab to solemne y veu tranquila
van las campanas voltejant:
á cada nova batallada
sobre la mar apaybagada
altre cadavre va surant.

Y alli conceix lo fill al pare,
y á son rebrot hi veu la mare,
y la muller á son aymat;
y al acabarse l' esperansa
torna á las onas la bonansa,
naix en los cors la tempestat.

E. GUANYABENS.

28 Novembre de 1886.

AUCELL DE BOSCH

Poesia premiada ab un *aplech d' emblemas agricolas* en lo certámen de Sitges,
l' any 1886.

Dels que fem vida á montanya
Se 'n burlan los ciutadans,
Nos prenen per gent estranya
Mitj batejats de cristians,
Cuyros y badochs nos dibuen,
Del nostre parlar se 'n riuen
¡Llamp del cell!
Si á ciutat tant á gust viuen
No 'ls segaré jo l' arrel.

Pe 'l mon tothom hi camina
A les fosques, poch á poch,
¿Qui 'l mellor camí endevina
Si no hi ha fites en lloch?
Ciutadans... res de burlarse,
Que jo en fum he vist tornar-se
Molts ergulls,
Y á voltes qui creu senyarse
Lo que fa es vuydarse 'ls ulls.

La neu, pura en l' alta serra,
 Quan devalla aplega llot;
 L' arbre trasplantat de terra
 Se mustiga y no trau brot;
 Jo del bosch vull lo dols flayre,
 Y penjar al sol y á l' ayre
 Lo meu niu;
 Viure fosch no 'm tenta gayre
 Per deixar lo lloch nadiu.

¿Qué 'm fá voltar ab fadiga
 Per plasses y per carrers,
 Si no hi veig may cara amiga,
 Si tots son per mi estrangers?
 Al camp tothom com persona
 Si 'm topa 'l bon dia 'm dona,
 ¡M' es germá!
 Y en lo cor més bé hi ressona
 Un bon jorn qu' un feuse enllá.

Per xó vull més cent vegades
 La pau de mos llochs payrals
 Que rebrer colps y estropades
 En lo ciutadá trasbals.
 L' enjoguina fonteta,
 Que mou lliscant per l' herbeta
 Suau remor,
 M' atrau més á sa voreta
 Que dels palaus l' esplendor.

Aquí 'ls rossinyols refilan
 Fentlos coro altres aucells;
 Les flors dols encens destilan
 Y ornan lo prat com joyells.
 Lo cel mostra sa blavura,
 Ningú mos passos mormura;
 Cap vehí
 Si la sort me don' ventura
 Ell l' amargueja ab verí.

Lliure de murs qu' entristeixen,
Respiro sens cap esforços;
Veig los arbres com floreixen
Vestintse de mil colors.
Que primavera 's desperta
Ho diu ab sa flor oberta
L' atmetller,
Després l' estiu s' hi concerta
Virolant lo magraner.

Plena de fruyts l' aconsiga
Generosa la tardó,
Més ¡ay! prompte 'l fret mustiga
Les fulles sens compassió.
A les branques despullades
Les argentan les gebrades
Del hivern,
Dihentnos tantes mudades
Qu' es l' himne de vida etern.

A compás del temps la feyna
Fa que 'n sian los jorns breus:
Cada treball vol una eyna,
Cada més los seus conrreus;
Y quan al ser la vesprada,
Plegant los aspis ó aixada,
Torno amunt,
Veig del mas la fumerada
Que 'm diu tinch la taula á punt.

Llavors lo remat s' apila,
Lo viram se 'n va á joquer,
La nit desplega tranquila
Lo seu estelat dossier,
Tot se confon en la plana,
Y la veu de la campana
Al fidel
Que 's recordi bé, demana,
D' aixecar sos prechs al Cel.

Ab l' auba tot se desperta,
 Y lo gall de bon matí
 Cridant *centinella-alerta*
 A tothom fa deixondi.
 Nou jorn porta nou coratje,
 Y d' eix modo son romiatje
 Fa 'l pagés,
 Sens que desengany ni oratje
 L' ajupi may ab son pés,

.
 ¿Jo voler ciutadania?
 ¿Jo desamparar lo mas
 Per tornarme un *senyoria*
 Mal passat en lo cedàs?
 No renego de mos avis
 Ni á lo bon seny faig agravís
 Orgullós,
 Qu' ¡ay del mon! si essent tots sabis
 Ningú estripés un terrós.

A ciutat, si s' examina
 Tot pe 'l costat verdader,
 Moltes sedes son llustrina
 Y moltes flors de paper!
 La vanitat arreu campa,
 ¡Tot ho fa bonich la trampa!
 Fins hi ha
 Qui, parlant, mil-lions escampa
 Y en lo rebost no hi té un pa!

En nostres llars afanyosa
 Volem sia la muller,
 A ciutat ja es altre cosa,
 Qu' allí sols viu pe' 'l plaher;
 Y en visites enfeynada,
 Per elles pert la jornada,
 Que sos dits
 No son bons per la bugada,
 Per filar ni fer surgits.

Pér umplir de blat la sitja
Haig de posarhi 'l trevall,
Puig qui sos camps no trepitja
Sols cull brosses y margall,
Quan puch acabar la tasca
No estich per correr borrasca
¡Quin dalé!
Si á sarau m' agafa basca
Me desvetlla lo café.

Y... ¡més mal qui al joch s' amarra!
Jo no trovo mellor lloch
Qu' á l' estiu sota la parra
Y á l' hivern vora del foch.
Be prou qu' en los jorns de festa,
Eixint de missa, temps resta
Per garlar,
Passejant per la floresta
O al rasser del campanar.

Per xó de bronquina ó guerra
En lloch me brollan motius
Si no es... al voltar la serra
Quan empayto las perdius.
¡Lluyta pel dol no envilida!
Diversió que á tots convida,
Qu' al ensemps
Dona á lo pit nova vida
Y es profitós passatemps.

Aixís som los montanyesos:
Molt trevall, poquet soroll
Y per tota ciencia entesos
En triar lo gra del boll:
Marxém á pas d' espardenya,
Més ningú foll se despenya
Puig, al fí,
Qui á córrer sempre s' empenya
Encar fa menos camí.

.

Ciudadans: tingau judici
Que vos farà bon servey,
Y no passeu cap desfici
Per la gent de nostra lley.
Si á ciutat vos ponen totes
Sobreixint graners y botes...

¡Bon profit!

Mes no us infleu com granotes
Ni escarnin dels grills lo crit.

Y... á Deu. Guardeuvos la manya
Per ésser de tot esclaus,
Jo m' estim més la montanya
Qu' ofegarme en vostres caus.
Aquí, si nò hi ha riquesa,
Regnan pau, goig y franquesa
Sense fel,
Y Deu paga la pobresa
Ab un reconet de Cel.

SEBASTIÀ SANS Y BORI.

LA TEIXIDORA

Poesia premiada en lo Certámen de la «Aliansa» ab dos artísticas y ricas estátuas de
bronce, per sobre taula, ofertas per l' Excm. Sr. D. Ramon Blanco y Erenas.

Lo meu pare ja teixia,
jo també soch teixidora;
dali, dali, llansadora,
bona feyna y forsa via.

Es un fil cada passada
mils y mils s' encreurán
y, al vespre, no faltarán
las canas de la jornada.

Corréu, corretjas, corréu,
vostre vol no s' afiguri;
márxa seguida y que duri:
trásca, trásca, teler méu,
aixorda ab ton espetéch
mentres jo aniré cantant
alegre y acompanyant
lo téu: xéch, xich, xéch, xich, xéch.

Del treball surt lo descans,
de petita, sento á dir;
jo no 'm canso de teixir
per véurer mos filléts grans.

Ajudant Déu, creixerán
y, com per élls trevallo are,
per la seva pobre mare
un jorn, élls trevallaran.

Oh! feynatérs de debó
han d' eixir! Ja de mamella,

coneixen lo toç d' esquella
y l' teler no 'ls fa pas po'.

Son traquetéig, que 'ls don' plé',
ab sas manetas segueixen.....

¡Pobrets! sembla qu' aplaudeixen
l' eyna santa que 'ls manté.

Mals vents corren. No sé qu' es
que al cór me dona frisanda,
sento parlar molt de Fransa
y d' Inglaterra molt més.

Que la feyna minvarà
diu la gent atemorida
y que la roba, teixida
de fora casa, 'ns vindrà.

Qu' al cim de la xemeneya,
al dirigir la mirada,
ja no veurém la fumada
que, cels amunt, se desfeya.

Que la campana, demà,
en floch de al trevall ufana,
per la industria catalana
á agonia tocará.

¡No pot sé'!.... 'l trevall es sant,
es patrimoni del pobre,
y aquélls que li fan mal' obra
de Déu malehíts serán!

¡No pot ser! Si es que no hi há
qui 'ns defensi de la ruína
la Providencia divina
per nosaltres vetllará.....

Voltéu, corretjas, voltéu,
d' un temps un altre 'n tindréu:
córr y fora! trevallém!....
no tremolis, teler méu,
pica fort, bon espatéch....
¡ay del que á ta vida atenti!
¡ay del dia que no s' senti
lo téu xéch, xích, xéch, xích, xéch.

D. CANTÍ

VENATORIA

Rondina 'l vent pels singles de la serra
movent los sechs brancatges,
dels arbres sense empelt cauhen per terra
fruyts borts y flors selvatges.

Piula entre 'ls verns l' estranya xerradissa
de la trista aucellada
que aleteja ab frisant bellugadissa
per pendre la volada.

Brunzeixen las perdius de cayre en cayre
per la calda esmortidas,
y engarlandant al puig cercan més ayre
las tortras aixeridas.

Un vol d' aucellas l' altra vol consiga
pel sol potent vensudas,
entre 'l marfull y arbós de la garriga
cercant llevors perdudas.

O bé deixant l' aspresa de la coma
per l' ample vall divagan
y entre oberts xaragalls del aygua soma
l' ardenta set apagan.

Brau cassador! lo temps ara 't convida
apunta l' arma llesta,
vina á lliurá 'ls aucells de mala vida,
la mort avuy es festa!

Val més caure ben lliure en la bosquina
que viure en ferros presa
ó bé al mal temps trobá' una mort mesquina
de fret y de vellesa.

Dols li es á l' au de viure quan floreixen
los camps y s' hi enamora,
més quan l' any tomba y 'ls arbres se panseixen
també la mort anyora.

Ara es lo temps! Llompant cassador corra
pels tossos fent l' aguayta
y obrint camins, que 'l peu que 'ls fa 'ls esborra,
los reys del ayre empayta.

A son trepitj un vol alsat llambrega
pel bach quan va á saltarlo,
allebrerat lo cà li mou la brega
y ab sos crits torna á alsarlo.

Al blanch incert lo cassadó' amenassa,
retruny l' escopetada,
bland plomissol lo tret segú' arrebassa,
la pessa cau tombada.

Porugas allavors l' espay fendeixen
las rojas perdiganyas,
ruixats de perdigons sos vols esqueixan,
y tronan las montanyas.

La furistela á tal ramó' s' enclétxa
entre 'l roldó y s' esvera,
y esbufegant lo cá al sentir sa petja
soprén la lloguera.

Y mentres torna capolint la llebre,
los ulls en sang y flama,
á son senyor en sa esclatanta febre
per vensedor aclama.

Ell seré 's llensa per l' arsosa rampa
que las mans esgarrinxa,
y si altra guatlla veu qu' enllá s' escampa
tot de tret plé la trinxa.

Noble es la lluyta! 'ls ulls y 'l cap s' aclaran
cassant per valls y comas,
per so tan sols las armas s' inventaren;
no per matarse 'ls homens.

Cobart lo qui á trayció al aucell enganya
parantli la llosera
ó á escotxiná' 'l bolet tan sols s' afanya
y ab lo reclám l' espera!

De dret á dret va 'l d' ànima valenta
mostrant sa punteria:
qui aixís ho fá si un llop se li presenta
també l' estimbaria.

Y plé de cassa, sobreixint las pessas
pel sarró y las alforjas
hont roja sang entre las mallas vessa 's
de las giradas gorjas,

Flayrant de fum, de pólvora y de lluyta
s' en salta cap á vila,
doblant los passos á atansarhi acuyta,
camp pel través enfla,

Per los carrers las donas l' escometen,
segueixlo la maynada ,
ni 'ls esgalips dels cans los crits someten
de la gent admirada.

Bull l' alegria, 'l gos fidel rastrega
la portella ajustada,
surt la muller del vensedo' en la brega
donantli una abrassada

y mentres tots lo plé sarró despenjan
y 'ls troféus de victoria,
los crits dels fills qu' al bràs se li repenjan
fan un concert de glorial...

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.

PLANY D' AMOR

I.

Encar recordo l' dia
en que la vida mia,
rublint de goig mon cor y de ventura
jurá serme fidel,... y may perjura;
y avuy que del recort cerco la prova
y cerco la veu pura
del jurament sagrat que 'm feu m' aymia,
l' esglay al cor, rublintlo d' amargura,
n' esmenta sa falsia,
que ab altre, ella, tot d' una
de serne esposa 'n feu nova promesa,
y amaga avergonyida
l' amor ab que 's fingia...!
Y avuy la llum esplesa
d' aquellas nits d' amor als raigs de lluna,
la oviro ab greu dolor negrida y bruna!

II.

Encar esguardo, á fora,
 la sombra encisadora,
 altre Julieta, als ferros recolzada
 de porticat balcó; y ab la argentina
 claror del astre platejat; restava
 per si 'l goig nostre immens, tan sols á l' hora,
 d' aquella excelsitut l' unió divina.
 ¿No 'n té ensemps que recort, no 'n té anyoransa
 d' aquelles nits, y greu y melangia
 la en altres jorns bella estimada mia?...
 Protestas, lays d' amor que s' escapavan
 ab planyerosa veu, font d' armonia,
 de dins son pit, ¿ni 'n té ja remembransa?
 Ah! nó, no ho has oblidat que, encar perjura,
 deus recordar las nits de ma ventura!

III.

¡Avuy que ja la vida
 toca á son fi: que crida
 ab ronca veu la Mort ma sort darrera,
 ascolta 'l cant de ton amor d' un dia!
 Serva en ton pit, encar que llastimera
 per ta impietat sens mida,
 de l' arpa agonitzant trista armonía!
 Agonitzant y tot, sols per tú rimo;
 pera morir felis; perquè la gloria
 dels angels que en lo cel restan ditxosos
 gosant goigs y venturas,
 jamay jo tant l' estimo
 com l' amo d' aquells jorns dolsa memoria,
 de plers que 'ls nostres cors assaborian,
 porque, ab l' amor, per ells tan sols vivian!

JOSEPH ALEGRET SAMÀ.

ESTIUHENCA

A trench d' auba la calitja
ompla l' espay de xardor
y com un ull que s' enllora
esborra 'l llunyá horitzó;
ix lo sol, desfá la boyra
ab son raig abrusador
y llavors la merla canta:
¡quina calor, quina calor!

Lo sol voreja los núvols
y 'ls allunya ab sa lluhentor,
per l' espay y per la terra
destrena sos raigs de foch;
sentint pluja tant brunzenta
la cigala en lo rostoll
ab igual tó sempre canta:
¡quina calor, quina calor!

Y quan l' astre ja devalla
á son llit de núvols d' or,

l' oreig ni remou sas fullas,
tot respira xafagor;
sens gosar d' un alé d' ayre
y amarats per la suor
repetim, com tot lo dia:
¡quina calor, quina calor!

E. M. B.

Res/218